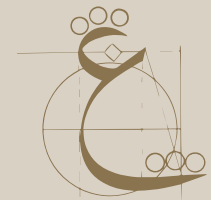
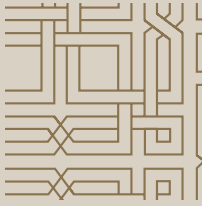

kadim

SAYI / ISSUE 2 · EKİM / OCTOBER 2021

kadim

*“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”*

Kadim is that no one knows what came before.

kadim

Osmanlı araştırmalarına münhasır, altı ayda bir (Nisan ve Ekim) neşredilen, açık erişimli, çift kör hakem sistemli akademik dergi

Double-blind peer-reviewed open-access academic journal published semiannually (April and October) in the fields of Ottoman Studies

SAYI | ISSUE 2 • EKİM | OCTOBER 2021

İMTİYAZ SAHİBİ | PROPRIETOR

Burhan ÇAĞLAR

SORUMLU YAZI İŐLERİ MÜDÜRÜ | MANAGING EDITOR

Ömer Faruk CAN

İRTİBAT | CONTACT

Kadim • Sakarya Üniversitesi

Esentepe Kampüsü, Fen-Edebiyat Fakültesi, C Blok, Ofis: 113,
Serdivan/Sakarya (Turkey) 54050

Telefon | Phone • 00 90 264 295 60 15

İnternet Adresi | Webpage • dergipark.org.tr/kadim • kadim.sakarya.edu.tr

E-posta | E-mail • kadim@sakarya.edu.tr

TASARIM | DESIGN Hasan Hüseyin CAN

BASKI | PRINTED BY

MetinCopyPlus • Artı Dijital & Baskı Merkezi

Türkocağı Cad. 3/A Cağaloğlu/Fatih/İstanbul

BASIM TARİHİ | PRINT DATE • EKİM | OCTOBER 2021

ISSN 2757-9395 • E-ISSN 2757-9476

ÜCRETSİZ | FREE OF CHARGE

Kadim'deki makaleler, [Creative Commons Atıntı-Gayriticari 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır. Bilimsel araştırmaları kamuya ücretsiz sunmanın bilginin küresel paylaşımını artıracacağı ilkesini benimseyen dergi, tüm içeriğine anında açık erişim sağlamaktadır. Makalelerdeki fikir ve görüşlerin sorumluluğu sadece yazarlarına ait olup Kadim'in görüşlerini yansıtmazlar.

Articles in Kadim are licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 \(CC BY-NC\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) International License. Kadim provides immediate open access to its content on the principle that making research freely available to the public supports a greater global exchange of knowledge. Authors are responsible for the content of contributions; thus, opinions expressed in the articles belong to them and do not reflect the opinions or views of Kadim.

“Kadim oldur ki
evvelin kimesne bilmeye”

Dergi Park

EDİTÖR
EDITOR-IN-CHIEF

Arif BİLGİN | Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi

YAYIN KURULU
EDITORIAL BOARD

Necmettin ALKAN | Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi
Fatih BOZKURT | Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi
Ömerül Faruk BÖLÜKBAŞI | Doç. Dr., Marmara Üniversitesi
Kerim İlker BULUNUR | Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi
Büşra ÇAKMAKTAŞ | Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi
M. Talha ÇİÇEK | Doç. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi
Filiz DIĞIROĞLU | Doç. Dr., Marmara Üniversitesi
Miraç TOSUN | Dr. Öğr. Üyesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi

YAZIM VE DİL EDİTÖRLERİ
WRITING AND LANGUAGE
EDITORS

Ömer Faruk CAN | Sakarya Üniversitesi
Burhan ÇAĞLAR | Sakarya Üniversitesi
Burak ÇİTİR | Sakarya Üniversitesi
Bünyamin PUNAR | Sakarya Üniversitesi

TÜRKÇE DİL EDİTÖRÜ
TURKISH LANGUAGE EDITOR

Sedat KOCABEY | Sakarya Üniversitesi

İNGİLİZCE DİL EDİTÖRLERİ
ENGLISH LANGUAGE
EDITORS

İrem GÜNDÜZ-POLAT | Sakarya Üniversitesi
Hâcer KILIÇASLAN | Sakarya Üniversitesi

MİZANPAJ EDİTÖRÜ
LAYOUT EDITOR

Hasan Hüseyin CAN | İslâm Araştırmaları Merkezi (İSAM)

SOSYAL MEDYA EDİTÖRÜ
SOCIAL MEDIA EDITOR

Kasım BOLAT | Çankırı Karatekin Üniversitesi

YAYIN SEKRETERİ
SECRETARIAT

Yusuf İslam YILMAZ | Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Meşhûr Bestekâr Hafız Post'la İlgili Bazı Notlar

SOME NOTES
ON FAMOUS COMPOSER
HAFIZ POST

ENSAR KARAGÖZ*

ÖZ ABSTRACT

Musiki tarihimizin en önemli simalarından olan Hafız Post'un hayatı üzerindeki sis perdesi halen varlığını korumaktadır. Özellikle kaynak yetersizliği bu perdenin aralanmasını bir hayli zorlaştırmaktadır. Yazma mecmua araştırmalarının bir ürünü olan bu makale, musiki tarihi çalışmalarında çekilen kaynak sıkıntısını gidermede araştırmacılara böyle bir kaynağın varlığını hatırlatmaktadır. Hakkındaki en temel bilgilerden bile mahrum olduğumuz bu büyük musikişinasla ilgili yaptığımız bir dizi araştırmanın neticesinde elde ettiğimiz perakende bilgiler bu araştırma notunda akademiye tanıtılacaktır. Kendisine ait bilmediğimiz yeni bir mecmuanın varlığı ise ilk defa bu çalışma ile somut bir hal almış olacaktır.

Anabtar Kelimeler: Hafız Post, Musiki, Türk Müziği, Bestekar, Mecmua.

The smoke screen on the life of Hafız Post, one of the most important figures in our musical history, still maintains its existence. Especially the lack of resources makes it very difficult to open this curtain. This article, which is a product of manuscript majmua research, reminds researchers of the existence of such a resource in order to eliminate the resource shortage in music history studies. The retail information we have obtained as a result of a series of researches on this great musician, about which we are deprived of even the most basic information, will be introduced to academia in this article. The existence of a new majmua, which we previously do not know, will be concrete for the first time with this article.

Keywords: Hafız Post, Music, Turkish Music, Composer, Majmû'a.

MAKALE BİLGİSİ | ARTICLE INFORMATION

Makale Türü: Araştırma Notu | Article Type: Research Note
Geliş Tarihi: 24 Ağustos 2021 | Date Received: 24 August 2021
Kabul Tarihi: 8 Eylül 2021 | Date Accepted: 8 September 2021

ATIF | CITATION

Karagöz, Ensar. "Meşhûr Bestekâr Hafız Post'la İlgili Bazı Notlar". *Kadim* 2 (Ekim 2021), 175-184.

* Yazma Eser Uzmanı, Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, karagozensar@gmail.com, ORCID: 0000-0003-2147-9789.

GİRİŞ

“Gelse o şuh, meclise nâz u tegâfül eylse”, mısrayla başlayan Rast makamındaki bes-tesi gibi nice eserleriyle Türk musikisinin önde gelen bestekârlarından biri olan Hafız Post'un hayatı hakkında bilgi veren kaynaklar maalesef çok azdır. Bundan dolayı kendisiyle ilgili bilgiler sınırlıdır ve bildiklerimiz de net değildir. Genel olarak kaynakların verdiği bilgi-lere göre 1620'li yıllarda İstanbul'da doğduğu tahmin edilen Hafız Post'un ismi Mehmed olup İmamzâde Mehmed Çelebi, Tanburî Mehmed Çelebi olarak da anılır. Genç yaşında Kur'an'ı hifzeden Hafız Post, iyi bir eğitim almış, devrin meşhur şairi Nâilî'den (ö. 1666) edebiyat, meşhur hattatı Tophaneli Mahmud Efendi'den (ö. 1670) hüsnühat dersleri almış, musikiyi de Kasımpaşalı Koca Osman Efendi'den meşk etmiştir.¹

Hayatı ile ilgili kaynakların verdiği bilgiler hemen hemen bu kadardır. Bununla birlikte ismi, lakabı ve künyesi gibi kendisiyle alakalı en temel bilgiler dahi net değildir. Bu çalışmada Hafız Post ile ilgili elde ettiğimiz bir takım yeni bilgiyi ilim alemine aktarmaya çalışacağız.

Hafız Post ile ilgili üç sene evvel yayınladığımız bir makalede kendisine ait bilinmeyen bir mecmuayı ilim alemine tanıtmıştık.² Nuruosmaniye Kütüphanesi 4980 demirbaş numarasına kayıtlı olan mecmua (HPM-N)³ Hafız Post'un diğer mecmualarında olmayan birçok yeni bilginin yer aldığı önemli bir mecmuadır. Tespit ettiğimiz bu mecmua haricinde Hafız Post'a ait diğer mecmualar güfte mecmuaları olup bunlar 3 adettir. Bu güfte mecmularının bilinen ilki Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan 1724 (HPM-R) demirbaş numaralı fasıl mecmuasıdır. 177 varak olan mecmua güzel bir talik hatla yazılmıştır. Bu mecmua dair muhtelif çalışmalar yapılmıştır.⁴

Hafız Post'a ait bir diğer mecmua Halil Ethem Arda'nın koleksiyonundan sonra birçok el değiştirerek en sonunda Murat Bardakçı'ya intikâl etmiş, gayet güzel tezhipli 204 varak bir mecmuadır (HPM-MB). 31 farklı makamda çeşitli bestelerin yer aldığı mecmua, fasıl düzeninde tertip edilmiştir. Bu mecmuanın içerisinde İtrî'ye ait ilâveler bulunmaktadır. Mecmuanın tanıtımı sahibi Murat Bardakçı tarafından yapılmıştır.⁵

İlk defa Harun Korkmaz'ın tespit ettiği, Hafız Post'a ait 3. fasıl mecmuası, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar 9857 numarada kayıtlıdır

1 Müstakimzâde Süleyman Sadeddin, *Tuhfe-i Hattâtîn*, haz. Mustafa Koç (İstanbul: Klasik Yayınları, 2014), 670; Şeyhi Mehmed Efendi, *Vekâyü'l-Fuzâlâ*, haz. Abdulkadir Özcan (İstanbul: Çağrı Yayınevi, 1989), 2/109-110; Safâyi Mustafa Efendi, *Tezkire-i Safâyi*, haz. Pervin Çapan (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005) 154-155; Mirzâzâde Mehmed Sâlim Efendi, *Tezkire-i Sâlim*, haz. Adnan İnce (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005), 167; İsmail Belig, *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*, haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu (Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999), 66; Cem Behar, *Şeyhülislâm'in Müziği 18. Yüzyılda Osmanlı/Türk Musikisi ve Şeyhülislâm Es'ad Efendi'nin Atrabü'l-Âsârı* (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010), 237.

2 Ensar Karagöz, "Bestekâr Hâfız Postun Bilinmeyen Bir Mecmuası", *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası* 28/1 (2018), 21-44.

3 Hafız Post Mecmuası'nın (HPM) kısaltması olan bu ibare Türk Musikî Tarihi çalışmalarında konunun uzmanları tarafından kullanılan genel bir remizdir. Makale boyunca yapılacak atıflar bu kısaltma üzerinden olacaktır.

4 Semahat Bakırcıoğlu, *Hafız Post'un Bestelemiş Olduğu Şiirler* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü, Lisans Tezi, 1950); Osman Nuri Özpekel, *Hafız Post Güfte Mecmuası* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü, Lisans Tezi, 1979); Owen Wright, *Words without Songs. A musicological Study of an Early Ottoman Anthology and its Precursors* (Londra: School of Oriental and African Studies, University of London, 1992); Nilgün Doğrusöz, *Hafız Post Güfte Mecmuası (Türkçe Güfteler)* (İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1993).

5 Murat Bardakçı, "Hafız Post'un Kayıp Bilinen Elyazması Güfte Mecmuası", *Atlas* (Ocak 2011), 92-93.

(HPM-Ü). 160 varak olan mecmuada çeşitli makamlarda bestelenmiş murabba beste, semâî ve şarkî türlerinde eserler bulunmaktadır. Mecmuada bulunan şairlerin vefat tarihi üzerinden yapılan tespitle 1682 ve 1694 arasında tertip edildiği düşünülmektedir.⁶

Bu mecmualar incelendiğinde içerik olarak birbiriyle aynı olmasa da şekil ve tür olarak neredeyse birbirinin aynısı oldukları görülür. İçerisinde çeşitli makamlarda bestelenmiş şiirlerin bulunduğu ve melodileri sahibinin zihninde mahfuz olan eserlerin yeri geldiğinde okunmasında pratiklik sağlamak amacıyla vücuda getirilmiş fasıl mecmualarıdır. Her üçü de uzunlamasına açılan, kısa kenarından ciltlenmiş, cönk şeklinde mecmualardır. Boyutları hemen hemen birbirlerinin aynısıdır.⁷

HPM-N nüshasıyla ilgili makalemizde Hısn-ı Mansûrîzâde Mustafa Mucîb Efendi'nin (ö. 1727) mecmuası⁸ ile İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi'nde yer alan bir mürettibi belli olmayan bir mecmuadan⁹ bahsetmiş ve Hafız Post'tan yapılan nakilleri zikretmiştik. Mucîb Efendi mecmuasının 7 yerinde Hafız Post'tan nakil bulunmaktadır. Bunlar kendi el yazısından nakledilen "*Hasretinle çeşm-i giryânımda yok tâb-ı nigâb*" mısraıyla başlayan murabba, "*Murad beşîr olmak gerek. min hattı Hafız Post*" şeklinde alıntı, Muhayyer makamında bir beste¹⁰, Hafız Post'un evrad okumaya düşkünlüğü ile ilgili bir hadise, Hafız Post'a Neşâtî'nin gönderdiği mektup, Hafız Post ile hocası Kasımpaşalı Koca Osman arasında geçen hatıra ve Hafız Post'un el yazısından naklen *Müşkilât-ı Sâ'ib*'den bir parçadan ibarettir.¹¹

Üniversite Kütüphanesi'ndeki mecmuada ise

"Bu fakîr ta'acüb ederim ki Örfî Ferhâd u Şîrin'inde 'Geşem kabr-i Nizâmî ra der âğûş' dimişken 'Şeyh Nizâmî râ ber-yâd be-nemûd' dimesi Meyhâne'nin nice birleşür. Nukile min hattı Hâfız Post"

şeklinde bir nakil yer almaktadır.¹² Makalede bir soru olarak vurguladığımız Hafız Post'a ait başka mecmuanın/mecmuaların olabileceği ihtimali üzerine yaptığımız araştırmalar neticesinde bir kısım yeni bilgiye ulaştık. Bu veriler Hafız Post'a ait bilmediğimiz başka bir mecmuanın varlığını somutlaştırmış oldu. (HPM-?)

İki Kardeş İki Mecmua

Hafız Post'un varlığını tespit ettiğimiz lakin henüz kendisine ulaşamadığımız mecmuasıyla ilgili atıfların olduğu kaynak yukarıda ismi geçen Mucîb Efendi'nin kardeşi Mehmed Emîn Münîb Efendi'nin (ö. 1716) mecmuasıdır.¹³ Süleymaniye Kütüphanesi Reşid Efendi

6 Harun Korkmaz, *The Catalog of Music Manuscripts in Istanbul University Library* (Cambridge: Harvard University, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 2015), 145.

7 HPM-R: 205x145 mm; HPM-Ü: 210x127 mm; HPM-MB: 210x140 mm.

8 Hısn-ı Mansûrîzâde Mucîb Efendi, *Mecmû'a* (İstanbul: Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4965).

9 *Mecmû'a-i Nefîse ve Bazı Ebyât u Kasîde* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar, 3912).

10 *Halvet-gede-i âştık-ı nâlâna gelir mi / Ol gamzesi kâfir aceb imâna gelir mi*. Güfte: Cem'i, Makam: Muhayyer, Usul: Remel. HPM-Ü, vr. 21a.

11 Mucîb Efendi, *Mecmû'a* (İstanbul: Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4965), 271a, 280b, 296a, 299b, 300b, 304b.

12 *Mecmû'a-i Nefîse* (Türkçe Yazmalar, 3912), 1b-2a.

13 Münîb Efendi ile ilgili bk. Şeyhî Mehmed Efendi, *Vekâyi'u'l-Fuzalâ*, haz. Ramazan Ekinci (İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, 2018) 3/2640.

koleksiyonu 849 demirbaş numaralı bu mecmuanın 5 yerinde Hafız Post'tan nakil yer almaktadır. Mecmua, içerisinde birkaç farklı hat olmakla birlikte genel itibarıyla Münib Efendi'nin el yazısı ile yazılmıştır. İçerisinde çeşitli hikayeler, şiirler, mektup suretleri yer almakla beraber Hafız Post'tan nakil yapılan yerleri şöylece:

“Mu'tasım: kemâl-i kuvvetinden iki parmağıyla bir âdemin meyânun sıkup üstühânları şikest olmak ve oğmak ile altunun sikkesin mahvetmek ve bin ritl mikdârı bir şey'i bir eliyle kaldırıp götürmek hasâyis-i mu'tasımdandır. Hurrire min Mecmû'a-i Hâfız Post.” [44b]

“Li't-teshîr بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ يَا أَيُّهَا الَّذِیْنَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا وَاتَّقُوا اللّٰهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ¹⁴
Bir ta'âm üzerine yazup murad eylediği insâna yâhûd hayvâna yedüre, mutî' ve münkad ola bi-avnillahi te'âlâ. Min Mecmû'a-i Hâfız Post” [70a]

“Kaldı bucakda eskidi dîvânın Emriyâ / Söz yok egerçi bi-dil ü bi-nazîrdür / Anı Deli Musannife bağışlasun heman / Varsun g.tünü silsün o da bir fakîrdür. Deli musannif ol asırda divâne şekil bir herif imiş, koynu koltuğu kitâb ve çüzdânlar imiş. Min hattı Hafız Post.” [92a] 15

“Şeyh Neşâtî merhûmun Hâfız Mehmed el-müştehir bi-Hâfız Post anlara irsâl itdüğü mektûb-ı neşât-ıkrâsıdır. Murabba'-nişin-i çâr-tâk-ı nüktedânî, oğlumuz Hâfız Mehmed Çelebi huzurlarına. Göldeste-i senâ ki dest-âvîz-i hadîka-i muhabbetdür, nisâr olunduktan sonra, tefakkud-i hâl-i pür-melâl erzânî buyurulursa, nice eyyâm idi ki demser-dâde rûzgârın tünd bâd-ı inkârlarından hadîka-i me'ânî sebze-i hâbîde gibi pür gird-i melâl ve cevri-sîpihr-i sürme-rengile zebân-ı hâme ebkem ü lâl olup, şi'ir: Key şi'r-i ter engized, hâtır ki hazîn başed? mazmûnî üzere erbâbı dahi mühr-i sükût ber-leb, hayret-zede-i gerdiş-i rûzgâr olmuşlar idi. Bi-hamdillalil melikî'l-feyyâz şimdî bir zemândur ki bâd-ı dilmen-i şevkile şu'le-i âvâz-ı nâzîmân-ı me'ânî ateş-endâz-ı harmen-i hamûşî olup, ceste-ceste ateş-pâre gazeller söylenmeğe başladı. Binâ'en alâ-zâlik bu fakîr dahi kenârda tahrîr olunan gazeli dimek vâkî' oldu. Nâîli Efendi nazîresiyle irsâl olundu. Mine'l-muhlis Neşâti” [94a]

Mecmuada bunların haricinde Hafız Post ile ilgili şöyle bir kayıt da yer almaktadır:

“ez Zafer-nâme-i Vuslatî Bey. Dem-i nev-bahârıyla halk-ı cihân / Güler gül gibi hürrem ü şâdân / Nasibim benim lâle-veş muttasıl / Heman dağ-ı dildir heman dağ-ı dil / Odur Hâfız-ı şehrişer gülşen meğer / Çıkar serve bülbül okur besteler. Beyt-i sâlis meşhûr hânende Hâfız Post merhûm hakkındadır. Min hattıhî.” [69a]

Mucîb Efendi ile kardeşi Münib Efendi'nin mecmuaları gerek içerik gerek tertip cihetinden birbirine çok benzemektedir. Her iki mecmua da 18. yüzyılın başında tertip edilmiş olup mürettepleri Hafız Post'un ömrünün sonuna yetmişlerdir. Bundan dolayı her iki mecmuada da yer alan bilgiler kaynak açısından sıhhatlidir. Yalnız bu iki mecmuada yer alan Hafız Post nakillerinden sadece Neşâtî'nin Hafız Post'a yolladığı mektup ortaktır. Bunun haricinde Hafız Post nakilleri başkaca değildir. Muhtemeldir ki Hafız Post'un ulaşamadığımız mecmuası kardeşlerin birinin eline geçmiş daha sonra diğeri mütalaa etmiştir. Böylelikle Hısn-ı Mansûrizâde olarak meşhûr olmuş bu iki kardeşin mecmuaları Hafız Post'un ulaşamadığımız mecmuasının varlığı üzerindeki sis perdesini kaldırmıştır.

14 “Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Ey iman edenler! Sabredin. Sabır yarışında düşmanlarımızı geçin. (Cihat için) hazırlıklı ve uyanık olun ve Allah'a karşı gelmekten sakının ki kurtuluşa eresiniz.” Âl-i İmrân 3/200.

15 Burada yer alan kıta Bâkî'ye ait olup divânında bulunmaktadır. bk. Bâkî, *Divân*, haz. Sebahattin Küçük (PDF: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları), 317.

Münib Efendi ile HPM-N arasında olan başka bir benzerlik ise HPM-N ile ilgili yaptığımız çalışmada değindiğimiz Hafız Post'un sözlükçülüğünü akıllara getirmektedir. "Mu'tasım" kelimesiyle ilgili yukarıda paylaşılan alıntının benzerleri HPM-N'de yer alan küçük sözlükte bulunmaktadır. Bu durum bestekarımızın dil bilimine karşı yoğun bir alakası olduğunu göstermekte ve Hafız Post'un sözlükçülüğüyle ilgili düşüncelerimizi pekiştirmektedir.¹⁶

Mizah Sever Bir Bestekâr

Bu mecmua haricinde Hafız Post ile ilgili önemli bazı bilgilerin yer aldığı iki mecmua daha tespit ettik. Bunlardan ilki Fasih Dede'ye (ö. 1699) ait mecmuadır. Âgâh Sırrı Levent, Behçet Kemal Çağlar tarafından çıkarılan *Şadırvan* isimli haftalık sanat mecmuasının 1 Nisan 1949 tarihli 1. sayısında yer alan "Fuzuli, Akkoynlu mudur?" başlıklı yazısında kendi kütüphanesinde olan Ahmed Fasih Dede'ye ait bir mecmuadan bahsetmektedir. Bizim ilgilendiğimiz kısım mecmuada "Musikici Hafız Post'un, hocası Osman Efendi'ye gönderdiği mizabî tezkire" başlığıyla kaydedilen kısımdır. Levent, yazısında mecmuanın evsafı veya künyesiyle ilgili herhangi bir bilgi vermemektedir.¹⁷ Bu kayıt bize Ruşen Ferid Kam'ın (ö. 1981) Ankara Radyosu'nda yaptığı "İzahlı Klasik Türk Müziği" neşriyatının Hafız Post ile ilgili programında¹⁸ hayatıyla ilgili bilgi verirken zikrettiği tezkireyi hatırlatmıştır. Fakat Ruşen Ferid de programında tezkirenin mehaziyla ilgili herhangi bir bilgi vermemektedir.

Âgâh Sırrı Levent'in Erzurum Atatürk Üniversitesi Kütüphanesi'nde yer alan koleksiyonu üzerinde yaptığımız araştırma neticesinde Fasih Dede'nin kendi hattı ile olan mecmuasının 555 demirbaş numarası ile kayıtlı mecmua olduğu anlaşılmıştır.¹⁹ Mecmuanın 102b varağında "Yeniçeri Efendisizâde Osman Efendi'ye mûsikî-dân Hâfız Çelebi'nin gönderdiği tezkiredir, tabrîr olundu." başlığında kayıtlı bir tezkire sureti yer alıp bunun Ruşen Ferid'in okuduğu tezkire olduğu anlaşılmıştır. Tezkire metni şöyledir:

"Benim rif'at-mendim Osmân Efendim, huzûr-ı izzete Kâşânî birâderimizin bu ramazan-ı şerîfede hazret-i Hakk'a olan kurbîyeti mikdârı selam ve Zarîf Çelebi'nin terk itdüğü terâvîh mikdârı hulûs-ı tâmdan sonra benim sultânım ne kıssa-ı dırâz idelüm. Yarın gece cenabınız-dayız, ba'de'l-asr Sultan Mehmed Camii'nde görüşelüm. Muhibbukum Hafız Çelebi"²⁰

Bu kayıt Hafız Post'un mizahi yanını işaret eden tek kaynak değildir. Münib Efendi mecmuasında yer alan Emirî ile ilgili latife de Hafız Post'un bu tarz nükte ve latifelere meraklı olduğunu göstermektedir.

16 Karagöz, "Bestekâr Hâfız Postun Bilinmeyen Bir Mecmuası", 33.

17 *Türk Edebiyatı Tarihi* adlı eserinde de aynı şekilde mecmua ile ilgili çok muhtasar bir tanıtım yer almaktadır. Âgâh Sırrı Levent, *Türk Edebiyatı Tarihi* (Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998), 175.

18 Maalesef elimizde bulunan radyodan yapılmış ses kaydında herhangi bir tarih yer almamakla birlikte Ruşen Ferid'in bu neşriyatı 1941-1951 arasında yaptığı bilinmektedir.

19 *Mecmua*'da yer alan Fasih Dede'ye ait yayınlanmamış Türkçe şiirlerle ilgili yapılan bir çalışma için bk. Ahmet İçli, "Fasih'in Yayınlanmamış Türkçe Şiirleri, Gazeller", *Belgi, Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Bahar 2015), 49-73.

20 Fasih Ahmed Dede, *Mecmûâ* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Seyfettin Özege Yazma Eser Kütüphanesi, Âgâh Sırrı Levent Koleksiyonu, 555), 102b.

Büyük Bestekârın Vefatına Düşürülen Tarih

Bildiğimiz kadarıyla Hafız Post'un vefatına düşürülen tarih manzumesi tam olarak daha önce yayınlanmamıştır. Mesnedî Mehmed Efendi'ye (ö.?) ait olan bir mecmuada Hafız Post'un vefat tarihi, İtrî'ye ait şiir, Hafız Kömür'ün bestesi gibi musiki tarihini ilgilendiren önemli yazılar yer almaktadır. Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi koleksiyonu 3479 demirbaş numarası ile kayıtlı bu mecmua baştan sona Mesnedî'nin el yazısı olmayıp Fasîh Ahmed Dede, Mantıkî, Abbas Efendizâde Haşmet (ö. 1768) gibi çeşitli şairlerin de el yazılarını ihtiva etmektedir. Hafız Post'un vefatına düşürülen tarih manzumesi ise Mesnedî'ye ait olmayıp mecmuanın sahiplerinden birisinin hattıyladır. Mecmuada yer alan Fennî'ye ait tarih manzumesi şöyledir:

“Hânende Post Çelebi'nin târîh-i fevtidir:

Hâfız itsün mahfel-i Adn'i makâm
Devr anın hayfâ yerin hâk eyledi

Uymadı kânuna çerh-i çenberi
Bezm-i uşşâkı keder-nâk eyledi

Postunu boş koydı ol üstâd-ı küll
Hâce-veş her kârını pâk eyledi

Best imiş gördi nevâyı nâlesi
Mürg-i i rûhı evc-i eflâk eyledi

Fenniyâ gûş eyleyince fevtini
Hak budur ahbâbı gâm-nâk eyledi

Çargehde idüb âhir karar
Postı şîr-i ecel çâk eyledi.

sene 1105”

Yeni bilgiler ışığında birkaç söz ve Hafız Post gerçekten çok mu kıllıydı?

Yukarıda çeşitli mecmualardan aktardığımız bu yeni bilgiler bize Hafız Post'la ilgili bazı soruları tekrar sormaya yöneltti. İlk olarak değineceğimiz husus Hafız Post'un şöhreti ve lakabı meselesidir. Hafız Post kaynaklarda “İmâmzâde Hafız Post”, “Hafız Mehmed Çelebi” ve “Tanburî Mehmed Çelebi” şeklinde geçmektedir. Fakat Hafız Post'un ne kendi mecmuasında ne yukarıda zikrettiğimiz kaynaklarda İmâmzâde şeklinde bir şöhreti yer almamaktadır. HPM-N'nin zahriyesinde yer alan “Meddâh-ı gül-i Mehemmed/Muhammed Hâfız” ibaresi ve hemen altında bulunan “Hâfız” yazılı mühür Hafız Post'un kendini nasıl tanımladığını açık biçimde ortaya koymaktadır. Ayrıca Fasîh Dede'nin mecmuasında yer alan tezkirenin altına “Muhibbukum [sizi seven] Hâfız Çelebi” şeklinde imza atmıştır.

İmâmzade şöhreti ilk olarak Evliya Çelebi'nin meşhur eseri *Seyahatnâme*'de geçmektedir.²¹ Babasının imam olmasından dolayı Evliya Çelebi'nin böyle bir yakıştırmada bulunduğu

²¹ Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, haz. Robert Dankoff-Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı (İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006), 1/324.

düşünülebilir. Aynı şekilde Safâyî de babasının “e’immeden bir kâmil-i devrân” olduğunu söylemekle birlikte “Hafız Post” olarak *meşbur-ı cibân* olduğunu vurgulamaktadır.²² Nitekim gerek Mucîb Efendi gerek Münîb Efendi de mecmularında “Hafız Mehmed/Mehemmed Çelebi eş-şehîr bi-Hâfız Post” diyerek zamanında Hafız Post olarak şöhret sahibi olduğunu vurgulamışlardır. Bu bilgiler ışığında Hafız Post’un “İmâmzâde” şeklinde yaşadığı devirde cari olan bir şöhretinin olmadığı söylenebilir.

Hafız Post’un “Post” lakabı ile ilgili de birkaç söz söylemek gerekirse kaynaklarda bundan bahseden ilk kişi Esad Efendi’dir (ö.1753). *Atrabu’l-Âsâr* adlı musikişinasların biyografilerini derlediği eserinde “*pây-tâ-ser vücudı müy-âlûd ve hâlî yeri mâ’dûd olmağın telakkûb-yaft-e-lâkab-ı post olmuş idi.*” diyerek baştan ayağa vücudunun çok kıllı olduğundan dolayı bu lakabın kendisine verildiğini yazmaktadır. Nûrî Şeydâ (ö.1901) *İkdâm* gazetesinde yazdığı bir makalede ise

“Tanbûrî Mehmed Çelebi, gayet mütevâzî, edib, afif bir zât idi. Bulunduğu mecâlis-i kibâr ve sıgârda mevki-i mahsûs hakikaten sadr-ı suffa-i safâ olduğu hâlde o mahlûk-ı fâzıl, dâ’imâ saff-ı ni’âli ihtiyâr eyler, post üzerinde oturur idi. Bunun için lakabı Hâfız Post olmuşdur.”²³

demektedir. Birbirinden alakasız bu iki rivayetin sıhhatini tespit edecek bir veri maalesef elimizde mevcut değildir. Fakat Safâyî tezkiresinde yer alan Hafız Post’un vefatı için yazılan tarih manzumesi ve burada yayınladığımız Fennî’ye ait manzume bir kısım ipucu vermesi açısından değerlendirilebilir. Safâyî’de Cevrîzâde İtrî’ye atfedilen manzumede “*Postunu boş koydu ammâ nâmı hâlâ zindedir // Ana âsârı vü tasnifi yeter nâm u nişân*” denerek Hafız’ın vefatıyla postunu boş bıraktığını söylenmektedir. Her iki şair de postu şiir icabı mazmun olarak mı kullanıyorlar yahut tekkelerde bir makam olan post-nişanlı mı yoksa Nuri Şeydâ’nın da dediği gibi tevazusunun gereği oturduğu postu mu kastediyorlar bunu bilemiyoruz. Fakat iki şairinde hemen hemen aynı beyti söylemeleri ve mücessem bir postun varlığına işaret etmeleri en azından Esad Efendi’nin rivayetine muhalif görüşün savını güçlendirmektedir.

SONUÇ YERİNE

Bu araştırma notunda ilk olarak Hafız Post’un bilinen mecmualarının haricinde kendi notlarının, ilginç anekdotların, hayatıyla ilgili doğrudan kendisinden nakillerin yer aldığı bir mecmuanın varlığı ilim alemine duyurulmak istenmiştir. 18. yüzyılın başlarında edebiyat ve musiki gibi sanatlarla iştigal eden devrin sanatkarlarının elinde dolaşan bunun gibi mecmualar özellikle musiki ve edebiyat tarihi araştırmalarında yaşanan kaynak sıkıntısının giderilmesinde izlenecek yolun işaretçileri niteliğindedir. Ayrıca bahsedilen Hısn-ı Mansûrîzâde kardeşlere ait mecmualar da bu kaynakların ne denli değerli olduğunu tekid etmektedirler.

Bununla birlikte kendisinin mizahi yönünü göstermesi açısından naklettiğimiz alıntılar bu büyük bestekarın kişiliği hakkında doğru tahminler yürütmemiz açısından önemlidir. Sözlükçülüğüyle ilgili yaptığımız çıkarım ise bir önceki makalemizde ortaya koyduğumuz fikrimizi destekler mahiyettedir.

22 Safâyî, *Tezkire*, 154-155

23 M. Nuri Şeydâ, “Hafız Post”, *İkdâm* (2 Rebiyülahir 1316/ 20 Ağustos 1898), 3.

Hafiz Post'un vefatına yazılan ve ilk defa burada yer alan manzume bu çalışmanın orijinal taraflarından biri olup kendisiyle alakalı bazı tespitlerin tekrar gözden geçirilmesinde etkili olacaktır. Özellikle "Post" lakabının kökeni ve kendisine neden verildiğiyle ilgili yapılacak değerlendirmelerde mutlak surette kullanılacaktır.

.....
Araştırma & Yayın Etiği: Bu araştırma notu, en az iki kör hakem tarafından incelenmiş ve *iThenticate* taramasıyla intihal ve benzerlik raporu oluşturulmuştur. Araştırma notu, araştırma ve yayın etiğine uygundur.

Etik Beyanı & Çıkar Çatışması: Bu araştırma notunun yazarı çıkar çatışması bildiriminde bulunmamış, notun hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik kaidelere uyulduğunu ve yararlanılan tüm çalışmalara atıf yapıldığını beyan etmiştir. Açık erişimli bu araştırma notu, [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) lisansına sahiptir.

Research & Publication Ethics: Two or more blind peers reviewed this research note, and an *iThenticate* scan generated a report for potential plagiarism and similarity. The note complies with research and publication ethics.

Ethical Declaration & Conflict of Interest: The author of this research note declares no conflict of interest, and the article follows scientific and ethical principles and cites all the sources appropriately.

This is an open-access research note under the [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) license.

.....

KAYNAKÇA

- Bakırcıoğlu, Semahat. *Hafız Post'un Bestelemiş Olduğu Şiirler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü, Lisans Tezi, 1950.
- Bâkî. *Divân*. haz. Sebahattin Küçük. PDF: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Bardakçı, Murat. "Hafız Post'un Kayıp Bilinen Elyazması Güfte Mecmuası". *Atlas*. (Ocak 2011), 92-93.
- Behar, Cem. *Şeybülislâm'ın Müziği 18. Yüzyılda Osmanlı/Türk Musikisi ve Şeybülislâm Es'ad Efendi'nin Atrabü'l-Âsâr'*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2010.
- Doğrusöz, Nilgün. *Hafız Post Güfte Mecmuası (Türkçe Güfteler)*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisan Tezi, 1993.
- Evliya Çelebi. *Seyahatnâme*. haz. Robert Dankoff-Seyit Ali Kahraman-Yücel Dağlı. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2006.
- Fasîh Ahmed Dede. *Mecmû'a*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Seyfettin Özege Yazma Eser Kütüphanesi, Agah Sırrı Levent, 555.
- Hısn-ı Mansûrîzâde Mucîb Efendi. *Mecmû'a*. İstanbul: Nuruosmaniye Kütüphanesi, 4965.
- Hısn-ı Mansûrîzâde Münîb Efendi. *Mecmû'a*. İstanbul: Süleymaniye Kütüphanesi, Reşid Efendi, 849.
- İçli, Ahmet. "Fasîh'in Yayınlanmamış Türkçe Şiirleri, Gazeller". *Belgü Ardahan Üniversitesi İnsani Bilimler ve Edebiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (Bahar 2015), 49-73.
- İsmail Belîğ. *Nuhbetü'l-Âsâr li-Zeyli Zübdetü'l-Eş'âr*. haz. Abdülkerim Abdulkadiroğlu. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1999.
- Karagöz, Ensar. "Bestekâr Hâfız Postun Bilinmeyen Bir Mecmuası". *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası* 28/1 (2018), 21-44.
- Korkmaz, Harun. *The Catalog of Music Manuscripts in Istanbul University Library*. Cambridge: Harvard University, The Department of Near Eastern Languages and Civilizations, 2015.
- Levend, Agah Sırrı. *Türk Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1998.
- M. Nuri Şeyda. "Hafız Post", *İkdâm* (2 Rebiyülahir 1316/ 20 Ağustos 1898). *Mecmû'a-i Nefîse ve Ba'zı Ebyât u Kasîde*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar, 3912.
- Mîrzâzâde Mehmed Sâlim Efendi. *Tezkire-i Sâlim*. haz. Adnan İnce. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005.
- Müstakimzâde Süleyman Sa'deddin. *Tuhfe-i Hattâtîn*. haz. Mustafa Koç. İstanbul: Klasik Yayınları, 2014.
- Özpekeli, Osman Nuri. *Hafız Post Güfte Mecmuası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü, Lisans Tezi, 1979.
- Safâî Mustafa Efendi. *Tezkire-i Safâî*. haz. Pervin Çapan. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 2005.